

El Dr. Orfila: un i

Mateu Orfila, un menorquí nascut al segle XVIII, és considerat el pare de la toxicologia moderna. La seva vida és una mostra de la passió per la ciència i de la ferma voluntat per saber, en la França del segle passat.

Els escenaris dels esdeveniments —de qualsevol casta— sovint canvien d'una forma més acurada que no pas les escenes. Si els primers són sempre accidents mudables, les segones mantenen un pòsit de substància inalterable. Això és el que, almanco, fa pensar la vista oral del cas Alcàsser.

La terrible causa judicial que malda de treure la clarícia d'un triple assassinat abominable ens permet de copsar la funció arbitral que compleixen els forenses, entesa com a qüestió cabdal de l'administració de justícia, i que ha preocupat per igual països i èpoques arreu del món.

Una manca d'unitat de criteri entre els metges legistes, o una controvèrsia respecte les conclusions pericials d'una hipotètica autòpsia, pot enfeblir l'acció d'un tribunal que s'hagi constituït per fer recaure condemnes o absolucions.

Les disputes i desacords entre els forenses del cas Alcàsser recorden les memorables actuacions arbitrals d'un menorquí sapientíssim de la França de la primera meitat del segle XIX, el doctor Mateu Orfila i Rotger. És la personalitat científica més universal de la història de Menorca. Sabé engastar brillantment la saviesa mèdica amb el poder polític més refinat i influent, a major glòria de la seva biografia, acomodada entre els fastuosos salons de la *grandeur* parisenca i les càtedres de la Sorbona.

Els noms i llinatges de Mateu Orfila no són, és clar, populars. Però tanmateix val a dir que Orfila és el pare de la toxicologia moderna

i un dels grans teoritzadors de la medicina legal en el món. Si la nòmina de científics als qui caldria atribuir el mèrit d'haver afermat les bases científiques contemporànies de qualque branca de la ciència és ben reduïda, convé adonar-se'n que Orfila no hi estaria absent.

La Menorca il·lustrada. Mateu Josep Bonaventura Orfila (Maó, 1787-París, 1853) caldria conside-

Orfila, tot i ser més jove, encara cal considerar-lo un prototip de l'edat d'or de la cultura catalana a Menorca.

rar-lo, en el marc de la història de la cultura menorquina, un exponent de la Menorca il·lustrada, per bé que sigui cronològicament tardà, d'aquella munió generacional formada en el context de les dominacions britàniques. És sens dubte un fill de la magnífica intel·lectualitat de l'últim terç del XVIII, farcida de noms egregis que conrearen la literatura neoclàssica de major prestigi arreu de les terres de parla catalana, com ara Joan Ramis i Ramis, la lingüística, (Antoni Febrer i Cardona) o la dramaturgia (Vicenç Albertí i Vidal).

Una generació que sovint estudià a les universitats franceses per esdevenir magnífics metges, apotecaris o juristes. Orfila, tot i ser més jove que les figures esmentades, encara cal considerar-lo un prototip d'aquella edat d'or de la cultura catalana a Menorca, aixecada en unes condicions històriques de pensament liberal, tolerant i d'exercici lliure de la pròpia consciència d'identitat. Just una hora en què la doctrina borbònica havia consolidat en altres indrets l'esperit dels Decrets de Nova Planta.

És clar que Orfila havia vingut al món un any en què Menorca havia tornat a la sobirania espanyola: en feia cinc, d'anys. I que, a més, els noms de la generació il·lustrada sobrevivents havien encetat ja un camí sense retorn d'adaptació a la nova conjuntura espanyolitzant, però tota la gran embranzida, tot el clima fabulós immediat, no era esvaït ni oblidat.

Sols el fet del programa de formació intel·lectual d'Orfila ja seria prou per a demostrar-ho: és un exemple reeixit del que havien resseguit els coterranis dels qui ell n'era fill en primera generació.

Son pare, Antoni Orfila i Villalonga, fou un representant de l'emergent burgesia maonesa que es congruà a recer de l'esplendor comercial que viuria Maó en les dècades centrals del XVIII, entre 1740 i 1781.

Acurada formació. Mateu Orfila, doncs, rebé una acurada formació. A més de les primeres ensenyances de caràcter humanístic i escolàstic a càrrec dels frares

Iustrat menorquí

franciscans de Maó, gaudí successivament de dos preceptors particulars. Tenia nou anys quan s'educà en la llengua francesa amb un capellà del Llenguadoc que havia anat a parar a l'illa per mor de les empaitades de la Revolució Francesa. Després aprengué l'anglès amb un capellà irlandès (Father John) que potser pertanyia a la guarnició de la tercera ocupació militar britànica de 1798-1802. Això no obstant, el moment veritablement clau fou quan li arribà l'oportunitat d'estudiar les ciències físiques i matemàtiques amb una personalitat pedagògica de gran qualitat. Ens referim a Carles Ernest Cook. Per causes no ben esclarides, aquest personatge austríac residí un temps a Menorca, i obrí una escola de ciències a Maó: tot un primer i assenyalat revulsiu per a la pobra tradició pedagògica de l'illa que no havia superat encara una línia d'ensenyament immobilitzada en les reclosides matèries escolàstiques. Fou llavors quan Orfila, que havia demostrat una intel·ligència gens comuna, decidí de cursar medicina. Tota sa vida recordaria ple d'agraïment la venturosa sort d'haver estat alumne de Cook, que va orientar-lo en un moment en què s'estaven produint canvis notables en el pensament científic europeu.

El setembre de 1804 Orfila es traslladà a València, per tal d'estudiar Medicina. Va quedar, però, decepcionat del mètode que se seguia en una Universitat massa atennallada per molts anacronismes, malgrat el prestigi de professors individuals d'aleshores, com ara Josep Pizcueta, titular de la càtedra de Química. "De segur—recordaria Orfila, ja envellit, en unes notes autobiogràfiques— que em creuran amb dificultat si dic que, des del mes de novembre de 1804 fins al juny de 1805 no vaig dormir més

ARXIU

El moment clau per a Mateu Orfila va arribar quan tingué l'oportunitat d'estudiar a Menorca amb Carles Ernest Cook. Fou llavors quan Orfila, que havia demostrat una intel·ligència gens comuna, decidí de cursar medicina.

de dues hores; tant volia aprofitar el temps i amb tanta força sentia l'atracció de la química... Pel mes de maig jo sabia més química que ningú a València. Els meus camarades, àdhuc els més estudiosos, que no tenien altre nodriment que les lliçons del Dr. Pizcueta i els preceptes erronis de Macquer, ni tan sols sospitaven tot el que jo havia après, extret de llibres que ells no podien llegir perquè ignoraven la llengua francesa". Orfila s'havia posat a estudiar de valent amb els textos originals dels autors més prestigiosos arreu del món:

Lavoisier, Berthollet o Fourcroy.

Ell, però, es trobava a disgust a la ciutat valenciana. S'estudiava anatomia sense veure mai un cadàver i teories mèdiques sense visitar malalts. Ho tenia decidit: marxaria a Barcelona per mirar de trobar millors condicions científiques i docents. Abans de finir el curs, tanmateix, tingué una actuació pública memorable. Tota la premsa en parlà amb elogi. Tres alumnes, entre ells Orfila, foren sotmesos a un tribunal de savis professors externs a la Universitat de València. Calia vindicar una fama acadèmi-

Bust de Mateu Orfila a l'entrada del Musée Orfila, situat a la Facultat de la Rue de Saint-Perès. Aquest museu va ser creat amb un llegat de 60.000 francs d'aquest doctor.

ca que era posada en qüestió. Segons l'acta aixecada d'aquella prova, Josep Menchero i Vicenç Ferrer se'n sortiren prou bé, "però Mateu Orfila (...) demostrà ésser posseïdor de coneixences molt extenses i profundes de química i de les ciències que s'hi relacionen". L'assemblea, doncs, li atorgà el premi per aclamació unànime, i ordenà que es fes una inscripció llatina a la paret de la Universitat amb aquesta lloa: "Mateu Orfila, Victor". A més, rebé un document oficial que declarava: "(...) Només té divuit anys i domina les Matemàtiques i la Física, i així mateix les llengües llatina, francesa, italiana i anglesa. La coneixença que té d'aquests idiomes li ha facilitat la lectura de llibres de Química que són molt poc coneguts dels altres alumnes. La seva memòria feliç, la clarividència del seu esperit i el seu caràcter reflexiu (...), li ha permès d'avançar [en els estudis] d'una manera mala de creure, donada la seva edat i només en vuit mesos d'estudi. El Rector i la Facultat de Medicina, desitjant honorar l'aplicació i els mèrits de Mateu Orfila, han decidit de lliurar-li el present document (...)"

Aquella glòria primerenca només conegué un tel de disgust que, al final, no esdevení res greu. Alguns veïns de la casa que ocupava a València van denunciar-lo a la Inquisició, al·legant que el veien embadalit en misteriosos experiments. L'inquisidor que hagué de visitar, però, s'adonà de la veritat i, més aviat, li va transmetre coratge i compliments.

La Junta de Comerç. La següent escala de la seva formació el conduí a Barcelona. Era el gener de 1805. Ben segur que no trià aquesta ciutat endebades, tot i que aleshores Barcelona estava "castigada" i no tenia universitat oberta; sols n'hi havia a Cervera. Ell, però, era coneixedor del prestigi de la Reial Junta de Comerç, una benemèrita institució que, amarada de l'esperit il·lustrat i racionalista del segle XVIII, es preocupava de l'expansió científica i econòmica de Catalunya, atès que, a començaments del XIX, el país enca-

ra no s'havia refet plenament de la devastació i l'emprobriment que havien provocat la Guerra de Successió i tota la política uniformadora, centralista, dels Borbons. La

Es trobava a disgust a la ciutat valenciana. S'estudiava anatomia sense veure mai un cadàver.

Junta havia creat càtedres i departaments d'ensenyament científic i tècnic. L'any de la seva arribada a Barcelona s'inaugurà la de Química. Orfila fou un dels primers a matricular-s'hi, alternant la feina amb les classes de l'Acadèmia Mèdico-Pràctica i el cultiu d'amistats en els cercles del prohoms de la ciència catalana. L'estiu de 1807 els professors Carbonell Bravo i Gassó van elegir-lo per concedir-li una beca de 1.500 francs, amb la missió d'anar dos anys a Madrid i dos a París per tal de formar-se com a químic. Era el millor i més brillant estudiant, una promesa indubtable per després encarregar-se

d'una projectada càtedra d'aquella especialitat. Primer s'estaria a Madrid, perquè allà hi havia el famosíssim professor francès Lluís Proust al capdavant d'un laboratori-escola. I després completaria el cicle a París estudiant química aplicada sota la direcció d'Antoine François Fourcroy, l'eminent autoritat que ell coneixia molt per haver treballat amb els seus llibres.

El juny Orfila arribà a Madrid i el juliol, a les 7 del matí del dia 9, feia l'entrada a París pel carrer de Richelieu. Què havia passat amb el bienni madrileny? Doncs que Proust havia abandonat Espanya, sense saber-ho ni ell ni la Junta de Comerç. L'ambició juvenívola del maonès no es deturà gens ni mica. En lloc de plànyer l'adversitat i retornar a Barcelona capficat, gestionà acceleradament el permís per córrer cap a la ciutat, tanmateix, somniada: el gran París, centre universal de la ciència en el món d'època. Ja tenia París sota els peus. La fama, el poder i la glòria l'esperaven. "Mai no podré descriure —escrigué anys després— la impressió que em va produir a mi, en un dels més esplèndids dies de l'any, la concurrència immensa d'homes i dones que circulaven per aquell carrer [de Richelieu]. El renou dels incomptables i elegants cotxes; i les botigues tan finament assortides... Aquell encís, però, va haver d'acabar ben prest. Jo era a París per estudiar, i com a home de seny, vaig decidir que ensoldemà em posaria a fer feina". Sí, molta feina, vers la conquesta d'autoritat acadèmica i científica.

De moment sabia que li pertocava preparar-se a fons i complir les previsions de la Junta de Comerç. Immediatament es va matricular en un seguit de cursos de botànica, química, mineralogia, etc., tot combinant-los amb la tasca de donar classes particulars com a docent. Havia començat també a col·laborar en els laboratoris de les primeres autoritats de l'època i, com a València i Barcelona, sovint parlaven d'ell amb admiració. És un estudiant extraordinari, de vàlua encara indeterminable.

Però heus aquí que el 2 de maig de 1808 los tropes napoleòniques

van envair la península ibèrica, i com a resident espanyol a París fou tancat, mentre que la Junta li comunicava que, per causa major, quedava sense efecte la beca pensionada.

Tancat a la Suretè. Tampoc aquesta vegada es deixà vèncer. El prestigiós professor Nicolau Vauquelin, membre de l'Institut de França, va respondre per ell davant les autoritats. Comparegué a la Suretè abillat amb l'espasí i l'uniforme de l'Institut. Recuperada la llibertat, decidí que hauria de deixar l'aprenentatge de la química i formalitzar una matrícula a la Facultat de Medicina. El ritme dels esdeveniments li havia marcat un signe pendular. Estudiant de Medicina a València, de Química a Barcelona i els primers anys parissencs, finalment tornava als estudis de Medicina. Orfila se sentia freturat en aquells moments per la necessitat d'obtenir una titulació que li das estabilitat personal. I res millor que ingressar a la Sorbona per tal d'assolir el títol de metge. És probable que aquestes oscil·lacions li concedissin, al capdavant, una magnífica síntesi: una sòlida formació de toxicòleg i, consegüentment, de metge legista.

L'any 1811 Orfila s'examinà del grau de doctor, i el 27 de desembre presentava una tesi brillant en què estudiava les "Noves investigacions sobre l'orina dels icterics". Son pare, de Menorca estant, el reclamava a l'illa. Amb l'absoluta fermesa que el seu camí ja no era de retorn a Maó, escriví al pare tornant-li els diners que li havia enviat per fer el viatge i li adreçà aquests mots. "Gràcies, el cel m'ajudarà". Tenia 24 anys.

A partir d'aquest instant, la biografia del menorquí esdevé una fal·lera per la investigació i la docència. No gaudia de la nacionalitat francesa i, per tant, no podia

exercir oficialment de professor. Per això, obrí una escola privada de química, medicina legal i botànica. Les classes li servien principalment per sistematitzar les seves investigacions i per madurar les seves teories. Fou en aquesta etapa que s'adonà que la toxicologia com a ciència moderna no existia. A les seves memòries relata, amb una certa traça de mentalitat romàntica, la manera en

va. Tots els nous experiments que assajà "demostraren que els verins -escriu-, si no tots, en la seva major part, no podien ésser reconeguts seguint els mètodes usuals quan es troben barrejats amb líquids d'origen animal o vegetal". Fins i tot resultava que "el fet cabdal que m'havia impressionat amb tanta força no havia estat observat per ningú. Les primeres paraules -afegeix- que m'eixiren de la boca van ser aquestes: Doncs, la toxicologia no existeix".

L'amor a l'estudi, la fortalesa de la seva personalitat i l'ansia de convertir-se en un gran científic, el conduïren a recloure's a la casa camperola del seu amic Ragué Lépine. Tot l'estiu hi va romandre tancat. Dia i nit treballà experimentalment el tema, i en començar l'any 1814 lliurava a l'editor Crochard el primer volum d'una obra que després esdevindria cimera: *Toxicologie Générale o Tractat dels verins*. Sotmesa la memòria d'investigació a l'Institut de França, el dictamen fou immillorable. L'èxit s'escampà després per tots els centres científics europeus, i el mateix any de la primera edició francesa s'imprimiren les versions anglesa i alemanya. A Espanya,

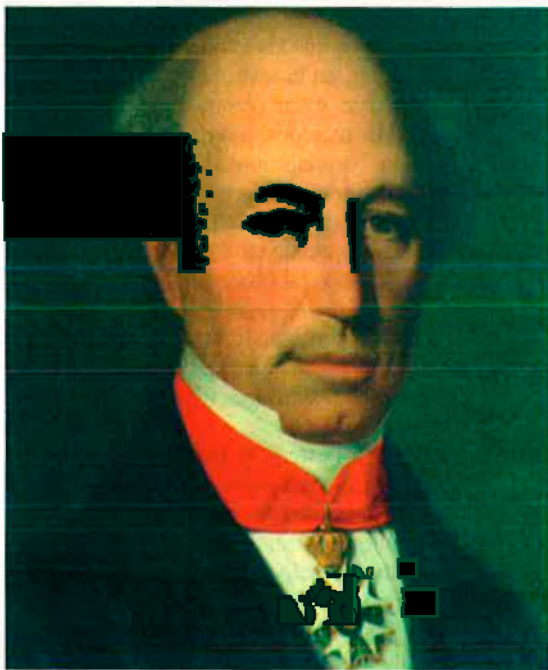
s'encarregà de traduir-lo el 1821 el doctor afrancesat Mariano de Larra Langelot, pare del periodista "Fígaro".

Llegenda per a un bust. La llegenda que després envoltaria la memòria d'Orfila entre la societat de París assegurava que el doctor menorquí havia sacrificat 4.000 cans en el seu laboratori per tal d'experimentar els efectes dels verins. Que la llegenda conserva un fons de veritat, ho demostra que l'artista Dantan l'immortalitzà en una escultura de bronze (1838), de traça caricaturesca i que actualment es conserva al Museu Carnavalet de París. La talla mostra un

JORDI ALZINA

El març de 1853 va ser soterrat el doctor Orfila, enmig d'una massiva manifestació de dol. Les seves despulles encara reposen sota un obelisc funerari en el cementiri de Montparnasse.

Mateu Orfila trobà, amb la restauració dels Borbons, el medi polític adient per guanyar-se un gran poder acadèmic. En una carta a son pare, el doctor menorquí s'alegrava del final del "regnat del perfidiós Bonaparte".

vehement científic que opera amb el cos d'un gos indefens.

Després del tractat de verins, vingueren les primeres distincions acadèmiques. A l'edat de 27 anys fou nomenat membre corresponent de l'Acadèmia de Ciències de París. Aquella institució està integrada, encara ara, en el magne i tres cops centenari Institut de França, la superba cúpula del qual s'emmiralla en el Sena, aixecat sobre el Quai Conti, davant del pont de les Beaux Arts.

Mentrestant, al país havia caigut l'emperador Napoleó. De les cendres majestuosos, en renaixerà la monarquia. Ell, que es declarava legitimista, trobaria el medi polític adient per guanyar-se un gran poder acadèmic. És l'etapa que, acompanyada de constants fites científiques, el situaria en una posició de tals dimensions que els seus rivals en el govern universitari li atribuïren la frase "*La Faculté c'est moi!*", de paleses ressonàncies borbòniques. "Ja s'ha acabat el regnat del perfidiós Bonaparte", contava Orfila al pare en una carta de l'1 de maig de 1814. "Aqueix infeliç fou destronat el 3 del passat abril, i d'aquí a quatre o cinc dies arribarà en aquesta capital el veritable i legítim sobirà Lluís XVIII".

Enmig de la notable fama d'Orfila estesa per les capitals europees,

l'Espanya de Ferran VII volgué portar-lo a Madrid per dirigir el laboratori químic de la cort. Quan encara es discutien les condicions de la seva vinguda, el primer secretari de Despatx, Pedro Cevallos, s'atreu a publicar a la *Gaceta* del 31 d'octubre de 1815 la notícia del nomenament. D'acord amb l'ambaixador espanyol a París, Orfila exposà un pla d'estudis que fou acollit colèricament pel govern reaccionari del rei. Li digueren que els plans els feien ells, no pas Orfila. Resultat: perderen per sempre més l'il·lustre savi menorquí, que es lliurà definitivament al conreu de la ciència a França i per a França. Tanmateix, no era aquella la capital mundial del saber?

Metge de cambra. Ben prest fou designat metge de cambra del

Els seus rivals en el govern universitari li atribuïren la frase "La Faculté c'est moi!".

rei francès, i casà amb Anne Gabrielle Lesueur el juliol de 1815, en una cerimònia celebrada a Sant Dionís. Dos anys després publicà el segon estudi fonamental de la seva obra, titulat *Elements de química mèdica*. En poc temps se'n feren vuit edicions franceses i diverses traduccions. El 1818 edità *Socors per a persones emmetzinades o asfixiades* i fou proposat per ocupar la càtedra de Medicina Legal a la Sorbona. Accedir com a professor de claustre d'aquesta incomparable universitat era la màxima ambició. El seu valedor fou el mateix titular de la càtedra, el professor Royer-Collard que havia de deixar-la vacant per organitzar la càtedra de Malalties Mentals, de

nova creació. Les eleccions foren sonades. Cinc candidats hi aspiraven. En la primera votació hi hagué un empat entre Orfila i Husson. Els partidaris del segon al·legaren tot d'una que un espanyol no podia en absolut ocupar càtedres a França. Els biògrafs coincideixen a referir la mateixa anècdota novel·lesca. En els instants de majors discussions, un bidell entrà en el paranimf, tot exhibint un document. Era, ni més ni manco, que la carta de nacionalització per a Orfila, signada pel rei Lluís XVIII.

Amb 31 anys, gaudia de plena maduresa intel·lectual, per la qual cosa augmentaren les seves investigacions i publicacions, fruit de les quals el 1820 fou cridat a ingressar a l'Acadèmia Nacional de Medicina. Era llavors el més jove dels 70 membres. El 1821 edità *Lliçons de medicina legal*, un treball per als alumnes, però que de fet esdeviní un text clàssic en la matèria. El febrer de 1823, arran d'un canvi de govern, es va reorganitzar la Facultat de Medicina. La càtedra de Malalties Mentals fou suprimida, i Royer-Collard tornà a la plaça que havia cedit a Orfila, mentre que aquest anà destinat a la càtedra de Química Mèdica. S'hi estigué fins a la mort, i hi desenvolupà una tasca impecable.

La seva autoritat de toxicòleg i de metge legista es trobava en el nivell més alt quan va començar a ser requerit per intervenir en processos judicials. La faceta de forense va atorgar-li tanta o més anomenada popular que els descobriments científics. Durant gairebé trenta anys Orfila es convertí en àrbitre suprem de la Justícia francesa. Qualque diari de París el qualificà d'oracle de la justícia. Són abundants els casos en què participà per dictaminar morts per emmetzinament. El primer peritatge el donà el 1824, en el procés contra la vídua Laurent. L'havien acusada d'emmetzinar al seu espòs deu dies després de les noces. Els metges que feren les primeres proves asseguraven que la víctima presentava rastres d'arsènic. Orfila, però, dirimí la qüestió i salvà la jove vídua de la guillotina.

En aquell temps la ciència no era

capaç de determinar infal·liblement l'existència de certs verins o tòxics letals en els teixits humans. Orfila, però, trencaria aquesta barreira, envoltat de fama social creixent. Foren cèlebres les seves intervencions pericials en casos de gran enrenou periodístic, com ara els processos Mercier, Cumon, Rigal, Dauzats, Pralet o Lafarge. Aquest paper d'Orfila el portaria també a crear-se enemics, en una mescla de rivalitats per disputes científiques, però també pel constant poder que anava assolint dins de la medicina oficial francesa i sobretot en l'acadèmia en el si de la Sorbona. Això darrer es posà de relleu durant els anys en què actuà de degà de la facultat.

Per decret de l'1 de maig de 1831 arribà al deganat. L'obra de govern que hi desenvolupà durant disset anys fou extraordinària, un veritable daltabaix que trencà velles estructures i mètodes ineficaces. A més de renovar a fons els pavellons de disseccions i anatomia, de transformar laboratoris, crear un nou hospital clínic, refundar el jardí botànic i endegar museus d'anatomia comparada i patològica; a més de tot això i de multiplicar els pressuposts, Orfila dissenyà nous plans d'estudis de la Facultat de Medicina: introduí exàmens de final de curs, reestructurà programes lectius, etcètera. Tota la tasca era sempre beneïda pels governs i pel mateix rei. No debades deia l'opinió pública que fou un autèntic ministre de Sanitat quan aquesta cartera ministerial no existia a cap país del món.

Generositat corporativa. Des del punt de vista corporatiu, l'obra social no fou menor: va fundar una associació mutualista i, en morir, llegà 1.000 francs per al col·legi de Farmàcia, 2.200 per a l'Escola de Metges d'Angrès, 1.000 per a la de Bordeus, 53.000 per a l'Associació de Metges del Sena i 28.000 per a l'Acadèmia de Medicina per tal de dotar un premi d'investigació anual. En vida havia fet un llegat de 60.000 francs per crear un museu d'anatomia comparada. Avui, situat a la Facultat de la Rue de Saint-Pères, s'anomena Mussé

Orfila, i constitueix una meravella com a gabinet d'història mèdica.

La capgirada política de la revolució de 1848 posà fi a l'època cimera d'Orfila. La revolta que instaurà la II República aparellà el sacrifici del doctor menorquí. El cap republicà, metge i rival científic Raspail, qui mai no va perdonar-li la derrota en el peritatge del cas Mercier, empenyí la caiguda del col·lega. El febrer d'aquell any li demanaren la dimissió del càrrec de degà. Orfila s'hi enfrontà, tot esperant que actuassin per la via de la destitució. Sols llavors abandonà el despatx de govern i resta de catedràtic. Quan, l'endemà, ocupà l'aula per impartir la seva mítica classe de química mèdica, els alumnes, dempeus, li oferiren grans aplaudiments. Més tard, 1.500 estudiants marxaren fins a

a casa plovia intensament sobre París. La temperatura era invernal. El vell catedràtic arribà a casa ben xop. Uns dies més tard els metges de capçalera (Chomel, Andral i Rostan) li diagnosticaren pulmonia. Tenia 65 anys i 11 mesos. Morí el 12 de març, vuit dies després d'haver dictat la seva darrera classe a la Sorbona. Un falcat de títols i honors l'envoltaven. A més dels càrrecs dins França, era membre corresponent de les universitats de Dublín i Filadèlfia, de les acadèmies de Madrid, Barcelona, Sevilla, Santiago, Múrcia, Balears, Liorna, Amiens, Evreux i Hanau. Fou a més comendador de l'orde de la Legió d'Honor de França (1838), Cavaller de la Reial i Distingida Orde de Carles III (1846), Cavaller de la Santa Anna de Rússia (1848), de l'Orde de Leopold

ARXIU

Durant gairebé trenta anys Orfila es convertí en àrbitre suprem de la Justícia francesa.

La llegenda que després envoltaria la memòria d'Orfila assegurava que havia sacrificat 4.000 cans en el seu laboratori. L'artista Dantan va immortalitzar-lo en una escultura de traça caricaturesca operant amb el cos d'un gos indefens.

l'Hotel de Ville per desagregar-lo. El govern, però no reaccionà.

La biografia d'Orfila entrava així a la seva fase última, farcida per 90 estudis publicats, 33 dels quals són considerats aportacions novelles a la ciència toxicològica i a la medicina legal. Amb aquests treballs, quedaven superats els corrents vitalistes del segle anterior.

Potser per recuperar-lo de l'ostracisme social que patia, els companys de l'Acadèmia de Medicina el nomenaren president el 1851. En una sessió del 4 de gener llegí el seu testament científic. La mort no trigà gaire a visitar-lo. El 5 de març de 1853 havia participat en una reunió com a accionista del Chemin de Fer du Nord. En tornar

de Bèlgica (1837) i de l'Orde del Cruceiro de Brasil (1832).

El dia 16 fou enterrat, enmig d'una massiva manifestació de dol, en el cementiri de Montparnasse, on encara reposen les seves despulles, sota un obelisc funerari pagat pels amics de la mutualitat del Sena.

L'esposa el va sobreviure fins a 1864. Dos mesos després de la mare, morí també a París l'únic fill del matrimoni, en Pere Enric, que sols tingué un deliri conegut: fer una còpia de l'autobiografia del pare. Avui, original i còpia, són perduts, però no pas el coneixement d'un menorquí il·lustrat que fou glòria de la ciència francesa.

Jordi Alzina